

LUND UNIVERSITY

Recension av Lena Liepe: A Case for the Middle Ages. The public display of medieval church art in Sweden 1847-1943

Söderlind, Solfrid

Published in:
Kyrkohistorisk årsskrift

2019

Document Version:
Manuskriptversion, referentgranskad och korrigerad (även kallat post-print)

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Söderlind, S. (2019). Recension av Lena Liepe: A Case for the Middle Ages. The public display of medieval church art in Sweden 1847-1943. *Kyrkohistorisk årsskrift*, 119, 243-245.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Lena Liepe

A CASE FOR THE MIDDLE AGES. The public display of medieval church art in Sweden 1847–1943. (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Handlingar. Antikvariska serien 55)
Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien 2018, 263 sid.

Lunds universitets historiska museum är det första som möter läsarens blick. En interiör från den södra skulptursalen omkring 1918 har lånats till det elegant nedtonade skyddsomslaget. Det är ett svart-vitt, eller snarare pärlgrått, fotografi, som visar ett rum i mjuk belysning utan stora kontraster. Installationerna är diskreta; krucifixen hänger på vajrar som är fästade vid ett hängningsjärn som samtidigt utgör baslinjen för hålkälen, det avrundade mötet mellan vägg och tak. Madonnafigurerna sitter på en långsgående plint med varierande höjd för att låta besökaren se skulpturerna på nära håll. Till och med radiatorn smälter in i det avskalade, ljusa utställningsrummet. Rummet är igenkännligt än idag, även om skulpturerna har omplacerats i en respektfullt varsam nygestaltning, öppnad 2018.

Bokomslaget är i likhet med titeln mycket väl valt. Det för oss rätt in i ett skede, då kyrkliga föremål från förreformatorisk tid lämnat sitt ursprung. Stora antikvariska räddningsinsatser hade under 1800-talet satts in mot ett trehundraårigt förfall som delvis var en logisk följd av reformationens städning av de medeltida kyrkorummen. När föremålen inte längre hade en funktion hade de ställts undan i skrubbar och på vindar. Nu skulle de få en ny roll.

Antikvarierna såg kyrkokonsten som vittnesbörd från en gången tid, som konst och hantverk av stort värde och som utgångspunkter för en vetenskaplig taxonomi baserad på kronologi (perioder), typologi och estetik (formanalys och stilkritik). När medeltidens kyrkliga föremål skulle ordnas in i 1800-talets strävan efter systematiskt vetande blev museerna svaret på frågan om vart de skulle ta vägen, närmare bestämt i publika utställningar. Dessa kom att spegla taxonomin genom föremålens grupperingar och kunde, genom att i möjligaste mån presenteras systematiskt, även leda till ny forskning.

Författaren har valt att börja med den första gestaltningen för en allmän publik i ett rum i Ridderstolpeska palatset i Gamla stan 1847 och sluta med de permanenta utställningarna i det nya Historiska museet på Narvavägen nästan hundra år senare. Däremellan möter vi de stora regionala kyrkliga utställningarna runt om i landet på 1910- och 1920-talen och går igenom de museer som byggdes för ändamålet, alltså Nationalmuseum och provinsmuseerna (läns- och regionmuseer), såsom Smålands museum i Växjö. Lunds universitets historiska museum flyttade dock 1918 in en byggnad som gjorts om för att passa sitt nya ändamål.

Det är ett mäktigt material att gå igenom. Men Lena Liepe, tidigare professor i konsthistoria i Oslo och sedan 2018 professor vid Linnéuniversitetet, har tagit sig an uppgiften med stringens och uthållighet. Hon har sökt efter epistemologiska värden, de nya kunskapssystem som föremålen ordnades in i. De vetenskapliga principer som skulle styra installationerna stötte dock ofta på praktiska hinder; lokalerna satte gränser för vad som var möjligt. Tidens specialister skulle också kunna föra ut sin kunskap till en varierad publik, vilket ställde särskilda krav.

Temat har på senare tid varit föremål för en monografi på svenska av Pia Bengtsson Melin – *Medeltiden on Display* (2014) – och flera delstudier, bland annat av Hugo Palmsköld (2001) och Birgitta Sandström (2003). I detta sammanhang förtjänar särskilt Pia Bengtsson Melins bok att lyftas fram, eftersom den i flera avseenden bör ha fungerat som en utgångspunkt såväl när det gäller källor som

analyser. Det framgår inte av framställningen hur Liepe förhållit sig till Bengtsson Melins bok, vilken riktar sig till en kollegial krets förtrogen med svenska förhållanden. Klart är dock att Liepes arbete är den första heltäckande studien på engelska som gäller svenska förhållanden. Därigenom kan den förväntas bli läst och infogad i den internationella forskningen.

Författaren tar fasta på korrespondens, planritningar och fotografier som synliggör antikvariska ställningstaganden. Museimän som själva var forskare – Bror Emil och Hans Hildebrand, Johnny Roosval, Andreas Lindblom, Carl R. af Ugglas, Otto Rydbeck, Sigurd Curman, Sigurd Wallin, Bengt Thordeman med flera – lyfts fram som aktörer i en förvandlingsprocess, vars verkningar vi lever med än idag. Här får vi även se deras strävan i ljuset av ny internationell forskning, vilket är mycket upplysande. Det blir exempelvis tydligt att Christian Jürgensen Thomsen i Köpenhamn var en auktoritet inte bara i Norden – han var jämte senare Wilhelm von Bode i Berlin internationellt ledande i museernas framväxt. Det framgår också att de svenska museimännen (det var en helt mansdominerad värld) var internationellt välorienterade, några även beresta.

En strukturerande faktor i boken är att följa en tänkt besökare i spåren. Vi kan genom Lena Liepes rekonstruktioner gå in i rummen, uppmärksammas på uppställningar och hängningar, siktlinjer och grupperingar, gångriktningar, ljusförhållanden och, inte minst, den information som fanns tillgänglig. Utan att här närmare kunna gå in på de vägledande principer författaren finner, framstår metoden som mycket effektiv för att upptäcka och förstå dem.

Genomgången av utställningarna på bottenvåningen av Nationalmuseum från 1866 – med en stor tillväxt av samlingarna – ända fram till och med Historiska museets öppnande på Narvavägen 1940 visar museimännens brottning med lokalerna, särskilt för altarskåp, dopfuntar och andra större föremål. Dessa placerades i Kyrksalen, vars djup gjorde det omöjligt att se detaljer och färger i det sparsamma ljuset; elektriskt ljus drogs in först 1921. Här syns också elefanten i rummet: den oundvikliga konflikten mellan den profana lokalen och de kyrkliga föremålen.

Det bränner till i framställningen när riksantikvarien, tillika chefen för Historiska museet, Bernhard Salin talar uppskattande 1921 om Andreas Lindbloms nya presentation med skådesamling separerad från studiesamling. I Kyrksalen ser han en känsla och stämning lämpad efter föremålets ursprungliga andliga syfte. Salin är visserligen noga med att säga att en museisal aldrig får bli en kyrka, men antikvarien Carl R. af Ugglas irriteras, och markerar att tillfälliga utställningar visserligen kan få gestaltas stämningsskapande, men fasta utställningar får absolut inte tala till dunkla religiösa känslor.

Lena Liepe påpekar att af Ugglas markering är ett isolerat uttalande, men antikvarierna tycks ha varit påfallande ointresserade av föremålets ursprungliga funktion och miljö. Det tycks som om autenticiteten, betraktad som ett grundläggande värde, skiljts från sin religiösa kontext. Detta påverkade även gestaltningen av det nya Historiska museet. Under de snart åttio år som gått sedan det öppnades, har de medeltida kyrkliga föremålen ställts ut som en del av museets uppdrag att visa Sveriges historiska och kulturhistoriska arv. Funktionalismens rum samspekar i viss mån med kyrkokonsten, men försiktigheten inför trons symboler är förnimbar.

Vilken kunskap söker vi idag när vi möter den medeltida kyrkokonsten? Sedan flytten från Nationalmuseum 1940 är den beklagligt åtskild från den efterreformatoriska kyrkokonsten. Konstmuseer i andra länder visar samlingarna utan avbrott i kronologin. Kan då dessa samlingar komma bättre till sin rätt i tillfälliga, scenograferade utställningar – som för hundra år sedan – om kultur-, konst- och

kyrkohistoriker samverkar för att erbjuda vår tids publik ett helt och obrutet sammanhang? Lena Liepes rikt exemplifierade och tänkvärda bok väcker denna fråga för framtiden genom att frilägga både motsättningar och möjligheter.

SOLFRID SÖDERLIND